

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU21

Processrättsliga frågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om processrättsliga frågor, bl.a. med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, häktning, domstolsprocessen, rättsliga biträden och rättshjälp.

I betänkandet finns nio reservationer (S, V, MP).

Behandlade förslag

Cirka 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Kamerabevakning	7
Hemliga tvångsmedel	15
Häktning	21
Domstolsprocessen	26
Rättsliga biträden, rättshjälp m.m.	28
Motioner som bereds förenklat	31
Reservationer	32
1. Ökade möjligheter till kamerabevakning, punkt 1 (S)	32
2. Polisens användning av drönare, punkt 2 (V)	32
3. Trafiksäkerhetskameror, punkt 3 (MP)	33
4. Hemliga tvångsmedel, punkt 4 (MP)	34
5. Häktningstider m.m., punkt 5 (V)	35
6. Alternativ till häktning, punkt 6 (MP)	36
7. Sekretess för häktningsbeslut, punkt 7 (MP)	36
8. Ordning och säkerhet i domstol, punkt 8 (MP)	37
9. Rättshjälp, punkt 12 (MP)	37
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	39
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	39
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Kamerabevakning

1. Ökade möjligheter till kamerabevakning

Riksdagen avslår motion

2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkandena 35 och 36.

Reservation 1 (S)

2. Polisens användning av drönare

Riksdagen avslår motion

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 8.

Reservation 2 (V)

3. Trafiksäkerhetskameror

Riksdagen avslår motion

2023/24:2709 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 3 (MP)

Hemliga tvångsmedel

4. Hemliga tvångsmedel

Riksdagen avslår motion

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkandena 30, 151 och 152.

Reservation 4 (MP)

Häkting

5. Häktingstider m.m.

Riksdagen avslår motion

2023/24:436 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkandena 9 och 10.

Reservation 5 (V)

6. Alternativ till häkting

Riksdagen avslår motion

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 121.

Reservation 6 (MP)

7. Sekretess för häktningsbeslut

Riksdagen avslår motion

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 35.

Reservation 7 (MP)

*Domstolsprocessen***8. Ordning och säkerhet i domstol**

Riksdagen avslår motionerna
2023/24:93 av Cecilia Engström (KD),
2023/24:1141 av Boriana Åberg (M) yrkande 1 och
2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 36.

Reservation 8 (MP)

9. Beviskravet i brottmål

Riksdagen avslår motion
2023/24:739 av Boriana Åberg (M).

*Rättsliga biträden, rättshjälp m.m.***10. Tillsyn över advokatväsendet**

Riksdagen avslår motionerna
2023/24:92 av Cecilia Engström (KD) och
2023/24:1145 av Boriana Åberg (M).

11. Förordnande av en offentlig försvarare

Riksdagen avslår motion
2023/24:698 av Boriana Åberg (M).

12. Rättshjälp

Riksdagen avslår motion
2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkandena 144 och 155.

Reservation 9 (MP)

*Motioner som bereds förenklat***13. Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 9 april 2024

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Louise Meijer (M), Annika Strandhäll (S), Adam Marttinen (SD), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Mattias Vepsä (S), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson Garpvall (SD), Martin Melin (L), Sanna Backeskog (S) och Annika Hirvonen (MP).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, häktning, domstolsprocessen, rättsliga biträden och rättshjälp. Yrkandena finns i bilaga 1. Av dessa behandlas ca 40 motionsyrkanden i förenklad ordning eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Kamerabevakning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ökade möjligheter till kamerabevakning, polisens användning av drönare och kommunala trafiksäkerhetskameror.

Jämför reservation 1 (S), 2 (V) och 3 (MP).

Motionerna

Ökade möjligheter till kamerabevakning

I kommittémotion 2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 35 anförs att regeringen bör utreda hur polisen ska kunna få större tillgång till trafikkameror och kameror som används för trängselskatt, även i realtid. I yrkande 36 anförs att regeringen bör utreda om det finns några hinder för att använda kamerabevakning och ansiktsigenkänning på ett effektivt sätt.

Polisens användning av drönare

I kommittémotion 2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 8 anförs att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ett krav på tillstånd ska återinföras för polisens användning av drönare vid allmänna sammankomster.

Trafiksäkerhetskameror

Daniel Helldén m.fl. (MP) begär i kommittémotion 2023/24:2709 yrkande 1 att kommunerna ska få rätt att sätta upp egna hastighetskameror och integrera dem i polisens system. I yrkande 2 föreslås att kommunerna ska få möjlighet att delfinansiera polisens administration av fortkörningsbilder.

Bakgrund

Kamerabevakningslagen

Den 1 augusti 2018 trädde kamerabevakningslagen (2018:1200) i kraft (prop. 2017/18:231, bet. 2017/18:JuU36, rskr. 2017/18:391). Därmed upphävdes den tidigare kameraövervakningslagen. En anledning till att den äldre lagen ersattes med en ny var att det fanns vissa problem med tillämpningen av den tidigare lagstiftningen. Ett av problemen var att rättspraxis hade utvecklats på ett sätt som innebar alltför begränsade möjligheter att få tillstånd till kameraövervakning. Avsikten med den nya lagen var bl.a. att förbättra möjligheterna

att använda kamerabevakning samtidigt som integritetsskyddet förstärktes. Regeringen konstaterade att det är angeläget att lagstiftningen inte hindrar en berättigad användning av ny teknik. Vidare anförde regeringen att det är angeläget att lagstiftningen inte ställer för höga krav för exempelvis Polismyndighetens eller kommunernas möjligheter att vid behov använda tekniken som ett led i att skapa trygghet i offentliga miljöer. Genom den nya lagen anpassades också bestämmelserna till de nya EU-reglerna om dataskydd.

Kamerabevakningslagen är till stora delar ett komplement till de allmänna reglerna om behandling av personuppgifter. Lagen innehåller bara de bestämmelser som särskilt behövs för kamerabevakning. När en viss fråga inte är reglerad i lagen gäller EU:s dataskyddsförordning (2016/679) eller brottsdatalogen (2018:1177) med anslutande föreskrifter i andra författningar.

Syftet med kamerabevakningslagen är enligt 2 § att tillgodose behovet av kamerabevakning för berättigade ändamål och att skydda människor mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten vid sådan bevakning.

Med kamerabevakning avses i första hand att en tv-kamera, ett annat optisk-elektroniskt instrument eller en därmed jämförbar utrustning, utan att manövreras på platsen, används på ett sätt som innebär varaktig eller regelbundet upprepad personbevakning (3 §). Begreppet kamerabevakning omfattar också avlyssning eller upptagning av ljud i samband med filmning.

Vissa undantag från lagens tillämpningsområde anges i 5 §. Där framgår bl.a. att lagen inte gäller vid sådan hemlig kameraövervakning som är reglerad i rättegångsbalken eller i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Tillstånd till kamerabevakning

Det har länge funnits ett krav på tillstånd för vissa typer av kamerabevakning. Tillståndskravet gäller endast om kamerabevakningen avser en plats dit allmänheten har tillträde (7 §). Det som avses är exempelvis gator, torg och parker. Ytterligare exempel är utrymmen för allmänheten hos myndigheter, på vårdinrättningar och i simhallar.

Vid införandet av kamerabevakningslagen bedömdes ett generellt krav på tillstånd inte vara förenligt med dataskyddsförordningen (prop. 2017/18:231 s. 50–53). Lagens tillståndskrav är därför begränsat. Kravet gäller för det första för myndigheter, dvs. samtliga statliga och kommunala organ, med undantag för riksdagen samt kommun- och regionfullmäktige. Sedan den 1 januari 2020 är även Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket undantagna från tillståndskravet (se vidare nedan). För det andra gäller tillståndskravet för andra än myndigheter när kamerabevakning bedrivs vid utförande av sådana uppgifter av allmänt intresse som följer av en lag eller annan författning, kollektivavtal eller beslut som meddelats med stöd av en lag eller annan författning. För enskilda som inte utför uppgifter av allmänt intresse gäller således ingen tillståndsplikt.

Förutsättningarna för tillstånd regleras i 8 § kamerabevakningslagen. Tillstånd ska ges om intresset av kamerabevakning väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad. Dessa två intressen ska alltså vägas mot varandra. För att bevakningsintresset ska kunna väga tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad är en första förutsättning att det finns en rättslig grund för kamerabevakningen i den tillämpliga dataskyddsregleringen, i första hand dataskyddsförordningen eller brottsdatalagen. Det ska där efter göras en helhetsbedömning av alla omständigheter i det enskilda fallet (prop. 2017/18:231 s. 142).

Vid bedömningen av intresset av kamerabevakning ska det särskilt beaktas om bevakningen behövs för vissa angivna ändamål. Bland dessa finns intresset av att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott på en brottsutsatt plats eller på en annan plats där det av särskild anledning finns risk för angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet eller på egendom. Ett annat intresse som nämns i lagen är intresset av att förebygga, förhindra eller upptäcka störningar av allmän ordning och säkerhet eller begränsa verkningarna av sådana störningar.

Vid bedömningen av den enskildes intresse av att inte bli bevakad ska det särskilt beaktas hur bevakningen ska genomföras, om teknik som främjar skyddet av den enskildes personliga integritet ska användas och vilket område som ska bevakas. Risken för integritetsintrång kan minska t.ex. om materialet inte spelas in, om teknik används som innebär att personer maskeras eller om kameran aktiveras först efter olika typer av larm, som exempelvis inbrottslarm eller överfallslarm, eller av vissa ljud.

En ansökan om tillstånd ska göras hos Integritetsskyddsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet enligt lagen.

Undantag från tillståndskravet

I januari 2020 trädde lagändringar i kraft som innebär att Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket får bedriva kamerabevakning utan tillstånd (prop. 2018/19:147, bet. 2019/20:JuU5, rskr. 2019/20:35). Att myndigheternas kamerabevakning undantas från kravet på tillstånd innebär inte att en intresseavvägning inte behöver göras. Innebörden är i stället att myndigheterna själva, i stället för Integritetsskyddsmyndigheten, innan bevakningen påbörjas ska göra dokumenterade bedömningar av om intresset av den väger tyngre än enskildas intresse av att inte bli bevakade. Viss kamerabevakning som de brottsbekämpande myndigheterna bedriver är dock undantagen även från kravet på intresseavvägning. Det gäller bl.a. Polismyndighetens kamerabevakning vid automatisk hastighetsövervakning. Undantag gäller även för kamerabevakning som Polismyndigheten bedriver under högst tre månader om det av särskild anledning finns risk för allvarlig brottslighet och syftet med bevakningen är att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra sådana brott.

Trafiksäkerhetskameror

Automatisk trafiksäkerhetskontroll (ATK) är ett system för automatisk hastighetsövervakning med trafiksäkerhetskameror. Enligt Trafikverket finns kamerorna på vägvagn och platser där risken för olyckor är stor och där hastigheterna var höga innan kamerorna sattes upp (ATK Årsrapport 2022 Trafiksäkerhetskameror). ATK-systemet förvaltas gemensamt av Trafikverket och Polismyndigheten. Det övergripande målet är att sänka medelhastigheten på de mest olycksdrabbade vägarna och på det sättet minska antalet döda och allvarligt skadade.

Trafikverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har ett samarbetsorgan för systemet med trafiksäkerhetskameror, ATK-rådet. Rådets funktion är att förvalta ATK-systemet på effektivast sätt och att vara rådgivande inom respektive myndighet.

Trafiksäkerhetskamerorna mäter fordonets hastighet med hjälp av radar och fotograferar när någon kör fortare än vad som är tillåtet på vägen. Bilden kompletteras med information om bl.a. tid, plats och hastighet. Den skickas sedan automatiskt till polisen som utreder de hastighetsöverträdelser som kamerorna har registrerat.

I interpellation 2022/23:415 av Rasmus Ling (MP) ställs bl.a. frågan om några åtgärder kommer att vidtas så att kommunerna kan sätta upp hastighetskameror. Vid interpellationsdebatten den 14 september 2023 anförde justitie-minister Gunnar Strömmer bl.a. följande:

Det är Trafikverket som i samverkan med Polismyndigheten ansvarar för trafiksäkerhetskameror på det statliga vägnätet. Det är kommunerna som i samverkan med Polismyndigheten ansvarar för trafiksäkerhetskameror på det kommunala vägnätet. Utöver de fasta trafiksäkerhetskamerorna disponerar polisen ett antal mobila trafiksäkerhetskameror som flyttas runt på olika platser.

Kommunerna har en helt central roll i det brottsförebyggande arbetet. Lagstiftningen ska förstås inte sätta upp onödiga hinder för en effektiv brottsbekämpning. Regeringen har därför utsett en särskild utredare som ska föreslå åtgärder för att ytterligare underlätta kamerabevakning för kommuner och regioner. Utredaren ska också analysera behovet av utökade möjligheter att kamerabevaka i syfte att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Detta uppdrag ska redovisas senast i april 2024.

Tidöavtalet

I Tidöavtalet (s. 18 f.) beskrivs hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna i ett samarbetsprojekt om kriminalitet kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att bekämpa och förebygga brott samt öka tryggheten under valperioden 2022–2026. Under rubriken Övriga reformer anfördes följande om en översyn av kamerabevakningslagen:

Kamerabevakningslagen ses över för att möjliggöra kamerabevakning oftare och på fler platser. Bland annat bör kommunernas rätt att kameraövervaka utan att behöva ansöka om tillstånd utökas. Vidare bör kraven för Polisen att bedriva kamerabevakning sänkas – bl.a. bör kravet på att en

viss plats ska vara ”brottsutsatt” tas bort som förutsättning för kamerabevakning. På längre sikt bör Polisens uppdrag att bedriva kamerabevakning utökas avsevärt.

Nationell strategi mot organiserad brottslighet

I skrivelse 2023/24:67 Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet anger regeringen att tekniska hjälpmedel i form av exempelvis kameror är betydelsefulla för att öka inhämtningen av information och möjliggöra en digital närvaro som komplement till en fysisk. Bevakningskameror på allmänna platser kan ha en trygghetsskapande effekt och användas som ett verktyg i myndigheternas brottsförebyggande arbete. Övervakningsfilmer kan också vara av avgörande betydelse i brottsutredningar, inte minst när det gäller utredningar med koppling till organiserad brottslighet som ofta kantas av tystnadskultur och rädsla för att vittna.

Enligt regeringen är det viktigt att reglerna i kamerabevakningslagen inte ställer upp omotiverade hinder i det brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet. Inriktningen för det fortsatta arbetet på området är att möjligheterna att använda tekniska hjälpmedel i det brottsförebyggande och brottsutredande arbetet kontinuerligt ska utvecklas och att det ska ges ökade möjligheter att använda kamerabevakning i syfte att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Pågående arbete

2023 års kamerabevakningsutredning

Regeringen beslutade den 23 mars 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att underlätta kamerabevakning för kommuner, regioner och andra än myndigheter som utför en uppgift av allmänt intresse (dir. 2023:40). Utredaren ska också se över utformningen av den lagstadgade intresseavvägningen för att den bättre ska svara mot behovet av att kamerabevaka i syfte att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Utredaren ska bl.a.

- kartlägga och analysera behovet av förenklade regler vid kamerabevakning för kommuner, regioner och andra än myndigheter vid utförande av en uppgift av allmänt intresse
- med utgångspunkt i kartläggningen och analysen föreslå förenklingar som innebär att tillståndskravet tas bort och i det sammanhanget överväga om någon skillnad bör göras i kravet på tillstånd utifrån i vilket syfte bevakningen sker
- analysera behovet av utökade möjligheter att kamerabevaka i syfte att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet
- lämna de författningsförslag som bedöms lämpliga.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 april 2024.

Den 21 december 2023 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2023:182). Utredaren ska nu inom samma tid även

- utifrån en kartläggning av Polismyndighetens behov lämna förslag för att underlätta Polismyndighetens hantering inför påbörjandet av en kamerabevakning
- utifrån en kartläggning av Polismyndighetens behov lämna förslag som innebär att myndigheten i fler fall undantas från kravet på upplysning och rätten till information vid kamerabevakning
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdrag att se över Polismyndighetens tillgång till uppgifter från befintliga kamerasytem

Den 12 oktober 2023 gav regeringen Polismyndigheten, Trafikverket och Transportstyrelsen i uppdrag att lämna förslag på hur Polismyndigheten inom ramen för befintligt regelverk skulle kunna ges ökad tillgång till befintliga kamerasytem kopplade till den statliga transportinfrastrukturen.

Enligt uppdraget skulle Polismyndigheten samordna arbetet och även precisera vilka behov myndigheten har av uppgifter från Trafikverkets kamerasytem, t.ex. tillgång till kamerasytem för att i realtid följa skeenden eller prioriterade geografiska områden för kamerabevakning. Trafikverket skulle bl.a. bidra med underlag om vilka huvudsakliga kamerasytem som ingår i myndighetens kamerainfrastruktur, de ingående kamerasytemens grundsyften, geografisk utbredning av plattformarna inom respektive system samt i vilken mån de tekniska plattformar som används inom respektive system i dag tekniskt medger, eller kan anpassas för att medge, en kamerabevakning i enlighet med Polismyndighetens behov. Trafikverket och Transportstyrelsen skulle även bidra med underlag om rättsliga möjligheter och eventuella hinder för att lämna ut uppgifter till Polismyndigheten från relevanta kamerasytem eller vägtrafikregistret.

Uppdraget redovisades i en myndighetsgemensam rapport i februari 2024. I sammanfattningen anges följande (s. 2):

Ett effektivt och samhällsekonomiskt sätt att tillgodose Polismyndighetens behov av kamerabevakning på en plats där en annan samhällsaktör redan bedriver kamerabevakning är att samverka kring den kamerautrustning som redan har satts upp. Tillgång till Trafikverkets kamerasytem för bevakning av vägtrafik och järnvägsplattformar kan ge stor nytta för den brottsbekämpande verksamheten, både tillgång i realtid och till inspelat material i efterhand.

Trafikverket har i dagsläget inte någon teknisk lösning för att föra över videoströmmar enligt Polismyndighetens behov och önskemål. Trafikverket behöver utreda vidare hur en sådan teknisk lösning skulle kunna se ut. För att möta de behov och önskemål som Polismyndigheten presenterat behöver en helt ny teknisk lösning som uppfyller kraven på prestanda, säkerhet och datakommunikation utvecklas. För Trafikverket medför en utökad samverkan en liten nytta för den egna verksamheten men en stor effekt på samhällsnyttan. Beroende på designen av den tekniska lösningen

kan det behövas nya rättsliga bedömningar. Det är tydligt att rättsfrågorna och teknikval är beroende av varandra.

De utmaningar som har identifierats utifrån Polismyndighetens behov av utökad kamerabevakning har lyfts in i de pågående kamerautredningarna (se avsnitt 1.2). Ett exempel är att kamerabevakningslagen (2018:200), KBL, inte medger att Polismyndigheten bedriver kamerabevakning på alla platser där Trafikverket har kameror.

Polismyndigheten, Trafikverket och Transportstyrelsen ser genomfört arbete som ett första steg i ett kommande nära samarbete. Under arbetet har det tydliggjorts vilka behov Polismyndigheten har, samt på vilka olika sätt samverkan behöver ske. De rättsliga förutsättningarna för samverkan har i stort sett identifierats men djupare samverkan behöver ske för att komma fram till gemensamma förhållningssätt och tolkningar.

Uppdrag att förbättra polisens möjlighet till kamerabevakning

Inom Regeringskansliet tillsattes i november 2023 en utredning om att förbättra polisens möjlighet till kamerabevakning. I utredarens uppdrag ingår bl.a. att

- analysera och lämna förslag som ger Polismyndigheten och Säkerhetspolisen större möjlighet att använda teknik som innebär kamerabevakning med automatisk igenkänning av fordons registreringsnummer
- analysera om det finns förutsättningar att låta myndigheterna i större utsträckning använda teknik som innebär kamerabevakning med automatisk ansiktsgenkänning
- analysera och lämna förslag på hur Polismyndigheten och Säkerhetspolisen i fler fall kan ta del av kamerabevakningsmaterial från någon annans bevakning, t.ex. material från kamerasytem kopplade till statlig transportinfrastruktur eller från kommuners och regioners kamerabevakning.

I uppdraget anges att utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, utredningsväsendet och EU. Som exempel nämns bl.a. förhandlingarna om den s.k. AI-förordningen (faktaPM 2020/21:FPM109).

Uppdraget ska redovisas senast den 29 maj 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har under senare år återkommande behandlat motioner om ökade möjligheter till kamerabevakning. I betänkande 2021/22:JuU24 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om kamerabevakning i sjukvården. Av tillkännagivandet följer att regeringen bör göra en översyn av lagstiftningen för att förenkla för sjukhusen att, med bibehållet högt integritetsskydd för patienter och personal, sätta upp kameror med inspelningsmöjlighet för ökad trygghet och brottsbekämpning (s. 23). Utskottet föreslog även ett tillkännagivande till regeringen om att kravet på tillstånd till kamerabevakning

bör tas bort för kommuner och regioner (s. 23 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Ett motionsyrkande om att kommunerna ska kunna sätta upp kameror utan krav på tillstånd behandlades även av utskottet i betänkande 2022/23:JuU12. Utskottet noterade då att en utökning av kommunernas rätt att kameraövervaka utan att behöva ansöka om tillstånd hade aviserats i Tidöavtalet. Det fanns därför enligt utskottet inte anledning för riksdagen att rikta ett nytt tillkännagivande till regeringen i frågan (s. 14 f.). Motionsyrkandet avstyrktes därmed, och riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:84).

Motioner om att polisen ska få ökad tillgång till befintliga kamerasytem, bl.a. för övervakning av trafik, behandlades senast av utskottet i betänkande 2021/22:JuU24. Utskottet konstaterade då att liknande motionsyrkanden tidigare hade behandlats och avstyrkts av utskottet och vidhöll sin tidigare uppfattning att det inte fanns skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande (s. 24). Motionsyrkandena avstyrktes därmed, och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan pågår för närvarande ett omfattande arbete som syftar till att utöka möjligheterna att använda kamerabevakning för att bekämpa brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Inom Regeringskansliet har det t.ex. tillsatts en utredning som ska analysera om det finns förutsättningar att låta myndigheterna i större utsträckning använda teknik som innebär kamerabevakning med automatisk ansiktigenkänning. Utredningen ska även analysera och lämna förslag på hur Polismyndigheten och Säkerhetspolisen i fler fall ska kunna ta del av kamerabevakningsmaterial från någon annans bevakning, t.ex. material från kamerasytem kopplade till statlig transportinfrastruktur. Mot bakgrund av det arbete som pågår finns det enligt utskottets uppfattning inte skäl för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden om ökade möjligheter till kamerabevakning som föreslås i motion 2023/24:2640 (S) yrkandena 35 och 36. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet är vidare inte berett att ställa sig bakom förslaget i motion 2023/24:440 (V) yrkande 8 om att återinföra ett krav på tillstånd för att polisen ska få använda drönare vid allmänna sammankomster och avstyrker därför motionsyrkandet.

Utskottet, som noterar att regeringen har utsett en särskild utredare som ska föreslå åtgärder för att underlätta kamerabevakning för bl.a. kommunerna, är inte heller berett att ta något initiativ med anledning av förslagen i motion 2023/24:2709 (MP) yrkandena 1 och 2 om kommunala trafiksäkerhetskameror. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Hemliga tvångsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. utökad användning av hemliga tvångsmedel och om att utvärdera tillämpningen av bestämmelserna om hemliga tvångsmedel.

Jämför reservation 4 (MP).

Motionen

I partimotion 2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 30 begärs ett tillkännagivande om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel. Enligt motionärerna bör regeringen också genom regelbunden utvärdering säkerställa att bestämmelserna om hemliga tvångsmedel tillämpas på ett rättssäkert och proportionerligt sätt. I yrkande 151 begärs ett tillkännagivande om att ny lagstiftning om hemliga tvångsmedel alltid ska möta högt ställda krav på rättssäkerhet. I yrkande 152 föreslås vidare att det ska göras en regelbunden utvärdering av de ingrepp i den personliga integriteten som bl.a. lagstiftningen om hemliga tvångsmedel innebär.

Bakgrund

Regleringen av hemliga tvångsmedel

Bestämmelser om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning som tvångsmedel vid utredning av brott finns i 27 kap. rättegångsbalken (RB). Bestämmelser om hemlig dataavläsning finns i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, och bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte finns i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen). Regler om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet finns i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen).

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande fri- och rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett

demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bl.a. skydd mot övervakning i olika former. Motsvarande skydd följer av EU:s rättighetsstadga inom EU-rättens tillämpningsområde (artikel 7 och 52.3 i stadgan).

Tvångsmedel som innefattar ingrepp i den privata sfär som artikel 8 i Europakonventionen är avsedd att skydda kan enligt konventionen endast godtas om de har stöd i lag och omfattas av de undantag som anges i artikel 8.2. Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är Europakonventionen direkt tillämplig i Sverige. I 2 kap. 19 § regeringsformen föreskrivs att lagar eller andra föreskrifter inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Bestämmelserna om hemliga tvångsmedel utgör för brottsbekämpningen nödvändiga undantag från det skydd mot intrång i enskildas privat- och familjeliv som annars gäller enligt såväl grundlag som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer, som knyter an till innehållet i 2 kap. 21 § regeringsformen, är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda ett tvångsmedel ska vara bunden till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen, som är lagfäst i bl.a. 27 kap. 1 § tredje stycket RB, innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

Som utgångspunkt gäller att frågor om tillstånd till flertalet av de hemliga tvångsmedlen prövas av en domstol efter ansökan av en åklagare (27 kap. 21 § RB, 6 § preventivlagen och 14 § lagen om hemlig dataavläsning). Under särskilda omständigheter kan åklagare besluta om tillstånd till hemliga tvångsmedel interimistiskt, i avvaktan på rättens beslut, vilket ska anmälas till rätten som därefter skyndsamt ska pröva frågan. Om beslutet har verkställts före rättens prövning och rätten finner att det saknats skäl för åtgärden får de uppgifter som kommit fram inte användas i en brottsutredning till någons nackdel (27 kap. 21 a § RB, 6 a § preventivlagen och 17 § lagen om hemlig dataavläsning).

När det gäller flertalet av de hemliga tvångsmedlen ska ett offentligt ombud utses för att bevaka enskildas intressen i ärenden i domstol. Domstolsprövningen sker i dessa fall efter ett sammanträde där åklagaren och det offentliga

ombudet har varit närvarande (27 kap. 26–30 §§ RB, 6 § tredje stycket preventivlagen och 16 § lagen om hemlig dataavläsning). Denna ordning, som innebär ett slags kontradiktorisk process, har ansetts skapa förutsättningar för en allsidig belysning av saken och en reell möjlighet att få en tillståndsfråga prövad i högre rätt genom att det offentliga ombudet har överklaganderätt.

För att hemliga tvångsmedel ska få användas ställs det upp vissa kvalifikationskrav som tar sikte på behovet av åtgärden i det enskilda fallet. I de fall då en förundersökning pågår krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen (se t.ex. 27 kap. 18 a § RB och 4 § lagen om hemlig dataavläsning).

Vid sidan av de processuella bestämmelser som reglerar användningen av hemliga tvångsmedel utövas viss parlamentarisk kontroll över dessa frågor. Regeringen redovisar årligen till riksdagen hur de hemliga tvångsmedlen har använts. Redovisningen innehåller information om antal ärenden och beviljade tillstånd, brottstyper samt bedömningar av den nytta som åtgärderna anses ha medfört.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. Tillsynen utförs genom inspektioner och andra undersökningar. Nämnden är även skyldig att på begäran av en enskild person kontrollera om han eller hon har varit utsatt för hemliga tvångsmedel och om denna användning har varit författningsenlig.

Förutom Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utövar både Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet och kan inom ramen för sin respektive tillsyn uttala sig i frågor om användningen av hemliga tvångsmedel.

Ändrade regler om hemliga tvångsmedel den 1 oktober 2023

Den 1 oktober 2023 trädde ett antal lagändringar i kraft som innebär utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel enligt bl.a. rättegångsbalken, preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning (prop. 2022/23:126, bet. 2022/23:JuU31, rskr. 2023/24:2). Samtidigt stärktes rättssäkerheten för den enskilde, bl.a. genom förbättrade möjligheter till insyn och tillsyn.

Den nya lagstiftningen om ett utvidgat tillämpningsområde för preventivlagen är tidsbegränsad till att gälla i fem år. I propositionen anger regeringen att flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis har begränsats i tiden för att sedan utvärderas (s. 85). Enligt regeringen talar integritets- och rättssäkerhetsskäl för att även den här regleringen ska tidsbegränsas. När lagstiftningen har tillämpats en viss tid kan en utvärdering göras innan det tas ställning till om reglerna ska permanentas. Vid en sådan utvärdering bör enligt regeringen de olika intressena – en effektiv brottsbekämpning och skydd av enskildas personliga integritet – på nytt vägas mot varandra. Vidare kan även frågan om reglerna bör förändras i något avseende övervägas.

Pågående arbete

Utvärdering av hemlig dataavläsning

I april 2020 infördes det nya hemliga tvångsmedlet hemlig dataavläsning. Lagen om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad till utgången av mars 2025. Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning redovisade i november 2023 sitt betänkande Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78). Utredningen föreslår bl.a. att lagen om hemlig dataavläsning ska permanentas. Betänkandet har skickats på remiss, och remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 29 mars 2024.

Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden

Regeringen överlämnade i mars 2024 proposition 2023/24:108 Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden till riksdagen. I propositionen anförs att misstänkta och dömda personer inte ska kunna hålla sig undan från utredning, lagföring och straff och att de brottsbekämpande myndigheterna behöver bättre verktyg för att snabbt och effektivt kunna hitta eftersökta personer. Enligt regeringen behövs även bättre verktyg för att kunna lokalisera utläningar som utgör en allvarlig säkerhetsrisk. Regeringen lämnar därför bl.a. följande lagförslag:

- Det ska vara möjligt att använda hemliga tvångsmedel i syfte att lokalisera personer som håller sig undan eller har avvikit från ett beslut om anhållande eller häktning eller från verkställighet av ett straff.
- Det införs utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel i syfte att lokalisera utläningar som inte har fullgjort sin anmälningsskyldighet enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar.
- Reglerna om underrättelse till enskilda som varit föremål för hemliga tvångsmedel ändras i syfte att stärka rättssäkerheten.

Lagändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 juli 2024.

Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott

Utredningen om preventiva tvångsmedel lämnade i oktober 2023 sitt slutbetänkande Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60). Utredningen lämnar bl.a. förslag som innebär ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen samt en möjlighet att använda ytterligare tvångsmedel, däribland husrannsakan och hemlig rumsavlyssning, med stöd av preventivlagen. I uppdraget har det ingått att väga behovet av en effektiv brottsbekämpning mot den enskildes rätt till skydd för grundläggande fri- och rättigheter, såsom den personliga integriteten. Utredningen har också haft i uppdrag att säkerställa att förslagen uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Regeringen beslutade den 27 mars 2024 att överlämna proposition 2023/24:117 Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott till riksdagen. I syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att förebygga och förhindra allvarlig brottslighet föreslås i propositionen att möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel ska utökas. Regeringen lämnar bl.a. följande förslag:

- Fler tvångsmedel och verkställighetsåtgärder, t.ex. hemlig rumsavlyssning och husrannsakan, ska få användas i preventivt syfte mot bl.a. spioneri, terroristbrott och allvarlig brottslighet som begås i kriminella nätverk.
- Inhämtnings av vissa uppgifter om elektronisk kommunikation utanför en förundersökning ska få ske i fråga om fler typer av brott, t.ex. grovt bedrägeri, grovt skattebrott, grovt bidragsbrott och grov smuggling.
- Genomsökning på distans ska få användas i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter. Det innebär att handlingar som lagras utanför en telefon eller dator, t.ex. på en extern server eller i det s.k. molnet, får genomsökas i vissa ärenden där utlämningar utgör ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet.
- Rättssäkerheten för den enskilde ska stärkas, bl.a. genom utökade förbud mot avlyssning och övervakning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2024. Enligt regeringen ska regleringen om en utvidgad brottskatalog i inhämtningslagen och regleringen som innebär att bl.a. hemlig rumsavlyssning och husrannsakan ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2028. Även en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person i stället för en plats ska tidsbegränsas på samma sätt. För att det ska vara möjligt att göra en samlad utvärdering av regelverket om preventiva tvångsmedel bör giltighetstiden för den reglering som tidsbegränsas enligt regeringen motsvara den som gäller för det utvidgade tillämpningsområdet i preventivlagen som trädde i kraft den 1 oktober 2023.

Av propositionen framgår att några remissinstanser anser att regeringen bör tillsätta en särskild utredning för att utvärdera samtliga lagändringar som har gjorts på tvångsmedelsområdet på senare tid med fokus på hur dessa har påverkat de grundläggande fri- och rättigheterna. Även Lagrådet framför liknande synpunkter. Regeringen anför att frågan om tvångsmedelsregleringens påverkan på grundläggande fri- och rättigheter ska tas på stort allvar. I varje lagstiftningsprojekt på tvångsmedelsområdet görs en noggrann bedömning av hur förslagen påverkar de grundläggande fri- och rättigheterna, inklusive en bedömning av förslagets proportionalitet. I en del fall tidsbegränsas lagstiftningen för att göra det möjligt att utvärdera den. En särskild översyn av de rättssäkerhetsgarantier och mekanismer som skyddar den personliga integriteten vid användning av hemliga tvångsmedel gjordes dessutom 2018 av Utredningen om rättssäkerhetsgarantier vid användningen av vissa hemliga

tvångsmedel (SOU 2018:61). Utredningen fann att det svenska systemet huvudsakligen låg i linje med Europakonventionens krav. Flera av utredningens förslag på förbättringar i fråga om t.ex. överskottsinformation och dokumentation har även lett till lagstiftning (prop. 2022/23:126 s. 170–190).

Enligt regeringen finns det goda skäl att av integritetshänsyn tidsbegränsa merparten av de förslag som lämnas i propositionen. Eftersom giltighetstiden föreslås motsvara den som gäller för det utvidgade tillämpningsområdet i preventivlagen blir det möjligt att utvärdera förslagen och deras effektivitet i ett sammanhang. Vid en sådan utvärdering kan förslagens påverkan på grundläggande fri- och rättigheter granskas på nytt och vägas mot behovet av en effektiv brottsbekämpning. Vidare kan även frågan om reglerna bör förändras i något avseende övervägas, i ljuset av både de lagändringar som nu föreslås och de som nyligen har genomförts.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har under senare år återkommande behandlat olika frågor om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel och om preventiva tvångsmedel. För en utförlig redovisning av tidigare behandling kan hänvisas till betänkande 2022/23:JuU31 (s. 34 f.).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare uttryckt är det för en effektiv brottsbekämpning i vissa fall nödvändigt att myndigheterna har tillgång till hemliga tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel medför emellertid inskränkningar i grundläggande rättigheter som skyddas av regeringsformen och Europakonventionen. Det måste därför alltid göras en noggrann avvägning mellan intrånget i den enskildes integritet och det intresse som lagstiftningen har till syfte att värna.

Som framkommer ovan pågår ett omfattande arbete på tvångsmedelsområdet. Regeringen har nyligen överlämnat en proposition om preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott och en proposition om bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden till riksdagen. Vidare bereds förslagen i betänkandet Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78).

Utskottet utgår från att regeringen i varje lagstiftningsärende på tvångsmedelsområdet säkerställer att den lagstiftning som föreslås uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet och att regeringen gör en noggrann avvägning mellan de brottsbekämpande myndigheternas behov av nya verktyg och tvångsmedelslagstiftningens påverkan på grundläggande fri- och rättigheter. Att lagstiftningen i flera fall är tidsbegränsad innebär också att det finns möjlighet att utvärdera den och överväga förändringar innan man tar ställning till om reglerna ska permanentas. I propositionen om preventiva tvångsmedel

för att förebygga och förhindra allvarliga brott har behovet av att göra en samlad utvärdering av regelverket också uppmärksammat av regeringen.

Mot denna bakgrund finns det enligt utskottets uppfattning inte skäl för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden som efterfrågas i motion 2023/24:2669 (MP) yrkandena 30, 151 och 152. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Häktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. häktningstider, alternativ till häktning och möjligheten att sekretessbelägga häktningsbeslut.

Jämför reservation 5 (V), 6 (MP) och 7 (MP).

Motionerna

Märta Stenevi m.fl. (MP) efterfrågar i partimotion 2023/24:2669 yrkande 35 en översyn av möjligheten att sekretessbelägga häktningsbeslut i utelämnande vid grova brott. I yrkande 121 föreslås att hemarrest och områdesarrest ska införas som alternativ till häktning.

I kommittémotion 2023/24:436 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 9 anförs att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över hur häktningstider, isolering och användande av restriktioner kan minskas. I yrkande 10 anförs att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ge alla häktade personer lagstadgad rätt till mänsklig kontakt en viss tid varje dag.

Bakgrund

Grundläggande regler om häktning

Reglerna om häktning finns i 24 kap. rättegångsbalken (RB). Enligt huvudregeln i 1 § första stycket förutsätts för häktning att någon är på sannolika skäl misstänkt för ett brott som kan ge fängelse i ett år eller mer. Dessutom krävs att det – med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet – finns risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollisionsfara) eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara). Om det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader för brottet finns det en presumtion för häktning (1 § andra stycket). Presumtionen innebär att den misstänkte ska häktas om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.

Häktning får ske endast om skälen för detta uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (1 § tredje stycket). Om det kan antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter får häktning inte ske (1 § fjärde stycket).

Om det finns skäl att häkta en misstänkt får åklagaren besluta om anhållande (6 §). Frågan om häktning prövas av domstol efter en häktningsförhandling. Vid häktningsförhandlingen ska åklagaren och, om det inte finns synnerligt hinder, den anhållne vara närvarande (14 §).

En fråga om att häkta någon som inte är anhållen får tas upp på yrkande av åklagaren (17 §). Om den misstänkte har kallats till en häktningsförhandling eller det finns anledning att anta att han eller hon avvikit eller på något annat sätt håller sig undan, utgör hans eller hennes utevaro inte hinder för förhandlingen.

Tidsgränser för häktning

Tidigare fanns det ingen tidsgräns i svensk rätt för hur länge en häktning kunde pågå. I stället ansågs det följa av proportionalitetsprincipen att en häktning inte fick pågå hur lång tid som helst. Internationellt riktades återkommande kritik mot Sverige för avsaknaden av en gräns för hur lång häktningstiden fick vara. Kritik framfördes av Europarådets särskilda kommitté mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT), FN:s kommitté mot tortyr (CAT) och Barnrättskommittén, som övervakar att barnkonventionen följs.

Mot denna bakgrund lämnade regeringen i proposition 2019/20:129 ett antal förslag om en effektivare hantering av häktningar och minskad isolering. Enligt regeringen syftade förslagen till ökad rättssäkerhet och större genomslag för barnrättsperspektivet. Ett av förslagen var att införa en tidsgräns för häktning. Enligt förslaget skulle en misstänkt få vara berövad friheten som häktad under en sammanhängande tid om högst sex månader fram till dess att åtal hade väckts. Regeringen föreslog vidare att en motsvarande tidsgräns för misstänkta under 18 år skulle uppgå till högst tre månader.

Efter att förslaget beretts i justitieutskottet föreslog utskottet en ändring i regeringens förslag i fråga om tidsbegränsningen för vuxna lagöverträdare till nio månader i stället för sex månader. Med en tidsgräns på sex månader fanns det enligt utskottet en risk för att alltför många fall av allvarlig och svårutredd brottslighet inte skulle kunna utredas effektivt för att man tvingades släppa misstänkta personer på fri fot trots att de t.ex. skulle kunna försvåra den fortsatta utredningen. Enligt utskottet innebar en tidsgräns på nio månader en rimligare avvägning mellan å ena sidan behovet av att förhindra de allra längsta häktningstiderna och å andra sidan vikten av att inte försämra vare sig förutsättningarna för utredningsarbetet eller möjligheten till lagföring. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag, och lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021 (bet. 2020/21:JuU43, rskr. 2020/21:244). Numera gäller alltså en tidsgräns på nio månader för häktning av vuxna misstänkta (24 kap.

4 a § RB). Motsvarande tidsgräns för underåriga är tre månader (23 a § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Tidsgränserna får överskridas om det finns synnerliga skäl.

Restriktioner m.m.

Samtidigt som rätten beslutar om häktning eller omhäktning eller medger förlängd tid för att väcka åtal ska den enligt 24 kap. 5 a § RB på begäran av åklagaren pröva om åklagaren ska få tillstånd att inskränka den häktades kontakter med omvärlden genom restriktioner. Ett sådant tillstånd får lämnas endast om det finns risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning. Vidare ska skälen för åtgärden uppväga det intrång eller men i övrigt som den innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Tidigare gällde att domstolens beslut om tillstånd till restriktioner var generellt och att det i stället var åklagaren som bestämde vilka restriktioner som var nödvändiga. Sedan den 1 juli 2021 är det dock rätten som beslutar på vilket sätt den häktades kontakter med omvärlden ska få inskränkas. Bakgrunden till denna ändring var att man ville säkerställa att restriktioner beslutas endast när det faktiskt behövs och att de inte görs mer omfattande än nödvändigt. Ändringen innebär att åklagaren nu uttryckligen behöver motivera behovet av de specifika restriktionerna och på så sätt också noga överväga om något eller några slag av restriktioner kan undvaras (prop. 2019/20:129 s. 37 f.).

Ett beslut om restriktioner får enligt 6 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) avse inskränkningar i rätten att placeras tillsammans med andra intagna, vistas i gemensamhet, följa vad som händer i omvärlden, inneha tidskrifter och tidningar, ta emot besök, stå i förbindelse med någon annan genom elektronisk kommunikation eller sända och ta emot försändelser.

Det finns inga särskilda regler för att besluta om restriktioner för häktade under 18 år. Uppfattningen är dock att det till följd av internationella åtaganden, bl.a. artikel 37 i barnkonventionen, krävs en mer restriktiv hållning när det gäller restriktioner för barn jämfört med vuxna och att det ställs högre krav på brottslighetens allvar (prop. 2019/20:129 s. 41). För att minska barns isolering i häkte gäller också sedan den 1 juli 2021 att den som är under 18 år och som är häktad eller anhållen och intagen i häkte ska ha rätt att vistas med personal eller någon annan minst fyra timmar varje dag (2 kap. 5 a § häkteslagen).

Alternativ till häktning

Eftersom minsta möjliga tvång ska användas för att nå det avsedda syftet får häktning endast användas om syftet med åtgärden inte kan tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder. Sådana mindre ingripande åtgärder som regleras i rättegångsbalken är reseförbud, anmälningsskyldighet och övervakning.

I betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) föreslogs att s.k. hemarrest och områdesarrest skulle införas som nya alternativ till

häktning. I sammanfattningen av utredningens förslag anförs bl.a. följande (s. 14 f.):

Till de befintliga alternativen reseförbud och anmälningsskyldighet tillkommer två alternativ till häktning, nämligen hemarrest och områdesarrest. Hemarrest och områdesarrest innebär att den misstänkte förbjuds att lämna bostaden eller ett visst geografiskt område annat än vid vissa bestämda tider och för särskilda ändamål. Utgångspunkten är att den misstänkte ska kunna behålla eventuellt arbete, utbildningsplats eller annan dagverksamhet.

Efterlevnaden av förbudet övervakas elektroniskt och Kriminalvården ska ansvara för övervakningen.

För att hemarrest eller områdesarrest ska komma i fråga ska det bedömas lämpligt. Som underlag för den bedömningen ska åklagaren eller rätten begära in en utredning från Kriminalvården. Det är rätten som, efter förhandling, meddelar beslut i saken.

Om åklagaren inte väcker åtal inom den tid som är bestämd ska rätten, med högst en månads mellanrum, hålla ny förhandling i frågan.

Överträdelse ska som huvudregel leda till att den misstänkte anhålls eller häktas.

För hemarrest eller områdesarrest ska samma tidsfrist för huvudförhandling i tingsrätt och hovrätt gälla som när den tilltalade är häktad, dvs. som huvudregel två veckor från åtals väckande respektive åtta veckor från dagen för tingsrättens dom.

Betänkandet har beretts inom Regeringskansliet, men förslagen om hemarrest och områdesarrest behandlades inte i den proposition som behandlade betänkandet. Regeringen konstaterade att den inte avsåg att gå vidare med förslaget (prop. 2019/20:129 s. 16).

I Kriminalvårdens kapacitetsrapport 2024–2033 anges bl.a. följande om hemarrest eller områdesarrest som alternativ till häktning (s. 53):

I betänkandet *Färre i häkte och minskad isolering* (SOU 2016:52) lämnades förslag om hemarrest och områdesarrest som alternativ till häktning. Ett elektroniskt övervakat förbud att lämna hemmet eller en skyldighet att vistas på någon annan plats, som är mer geografiskt avgränsad än den vistelseort som ett reseförbud kan omfatta, skulle sannolikt i flera fall kunna utgöra effektiva alternativ till häktning, bl.a. vad avser misstänkta som häktas på grund av s.k. flyktfara.

En utredning och sedermera beslut om sådana förslag skulle vara direkt platspåverkande. Åtgärderna kan antas ge förhållandevis omfattande effekter när det gäller antalet brottsmisstänkta som behöver förvaras i häkte. Dessutom får det anses ligga både i den enskildes och i samhällets intresse att utöka möjligheten för en brottsmisstänkt att under utredningstiden behålla bostad, lön, arbete och den dagliga kontakten med anhöriga.

Offentlighet och sekretess

Var och en har rätt att ta del av allmänna handlingar. Denna rätt får i undantagsfall begränsas i lag, bl.a. med hänsyn till intresset av att förebygga eller beivra brott (2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen). Pågående förundersökningar är med hänsyn till detta intresse i princip hemliga och omfattas av förundersökningssekretess enligt framför allt två bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. I 18 kap. 1 § OSL regleras

skydd för det allmännas intresse av att förebygga och beivra brott och i 35 kap. 1 § OSL regleras skydd för enskilda i brottsutredningar.

När en förundersökning har kommit så långt att någon skäligen misstänks för ett brott har den misstänkte rätt att fortlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av det som har förekommit vid förundersökningen (23 kap. 18 § RB). Som utgångspunkt hindrar sekretess inte att en part tar del av en handling eller annat material i ärendet (10 kap. 3 § OSL). En sådan handling eller sådant material får dock inte lämnas ut till parten i den utsträckning det är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. Sekretess kan dock aldrig hindra att en part i ett mål eller ärende tar del av en dom eller ett beslut i målet eller ärendet. Den som anhålls eller häktas har dessutom rätt att ta del av de omständigheter som ligger till grund för beslutet om anhållande eller häktning enligt 24 kap. 9 a § RB.

I en domstol gäller, i motsats till vad som gäller under förundersökningen, en stark presumtion för offentlighet. En förhandling vid en domstol ska enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § RB vara offentlig. Det är dock vanligt att åklagaren begär att en häktningsförhandling ska hållas inom stängda dörrar med hänvisning till förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 § RB. Ett yrkande om stängda dörrar kan även grundas på sekretess till skydd för enskilda enligt 35 kap. 1 § OSL. Enligt första stycket i den bestämmelsen gäller sekretess för en uppgift om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men. Detta förutsätter att uppgiften förekommer i bl.a. en utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål eller i en angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i brottmål. När det gäller användning av tvångsmedel gäller dock, enligt paragrafens andra stycke, sekretessen hos domstolen endast om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men om uppgiften röjs. Vid en förhandling om användning av tvångsmedel gäller sekretess för en uppgift om vem som är misstänkt endast om det kan antas att fara uppkommer för att den misstänkte eller någon närstående till honom eller henne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utskottets ställningstagande

Nya bestämmelser som syftar till en effektivare hantering av häktningar och minskad isolering trädde i kraft den 1 juli 2021. Utskottet är mot den bakgrunden inte berett att nu ta något initiativ till en ny översyn av reglerna om häktningstider, restriktioner eller rätten att vistas tillsammans med en annan person. Utskottet avstyrker därför motion 2023/24:436 (V) yrkandena 9 och 10.

Utskottet finner inte heller skäl att ställa sig bakom förslaget i motion 2023/24:2669 (MP) yrkande 121 om att införa nya alternativ till häktning. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet är vidare inte berett att ta något initiativ till en översyn av möjligheten att belägga häktningsbeslut med sekretess. Därmed avstyrker utskottet även motion 2023/24:2669 (MP) yrkande 35.

Domstolsprocessen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. ordning och säkerhet i domstol.

Jämför reservation 8 (MP).

Motionerna

Ordning och säkerhet i domstol

I partimotion 2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 36 anförs att regeringen bör utreda om tröskeln för att bli avvisad från en rättssal kan sänkas.

I motion 2023/24:1141 av Boriana Åberg (M) yrkande 1 föreslås ett förbud mot mobiltelefoner och annan elektronisk utrustning som kan användas för att ta bilder i rättssalen.

Cecilia Engström (KD) begär i motion 2023/24:93 ett tillkännagivande om att ämbetsdräkt bör införas för domare för att understryka den auktoritet och respekt som ämbetet förtjänar.

Beviskravet i brottmål

I motion 2023/24:739 av Boriana Åberg (M) begärs att en översyn ska göras av tolkningen av beviskravet ”ställt utom rimligt tvivel”.

Bakgrund

Ordning och säkerhet i domstol

Den 1 juli 2019 genomfördes vissa lagändringar om stärkt ordning och säkerhet i domstol som syftar till att domstolarna ska vara trygga och säkra miljöer för alla som vistas i deras lokaler (prop. 2018/19:81, bet. 2018/19:JuU23, rskr. 2018/19:227). Lagändringarna innebar bl.a. att rädda och utsatta brottsoffer och vittnen fick större möjligheter att delta genom videokonferens och att åhörare kan hänvisas till en sidosal av ordnings- eller säkerhetsskäl. En part eller åhörare som utsätter en förhörsperson för påtryckningar kan utvisas från rättssalen under ett förhör eller andra delar av ett sammanträde. En åhörare kan också i vissa fall avvisas helt från domstolens lokaler. Domstolarna ska därmed kunna genomföra sina sammanträden under ordnade och säkra former,

och förhörspersonerna ska kunna lämna sina uppgifter utan att känna sig störda, hotade eller utsatta för påtryckningar.

Vid rättens sammanträden är det förbjudet att med ett tekniskt hjälpmedel ta upp bild i eller in i rättsalen, om inte något annat följer av lag (5 kap. 9 b § RB). Elektronisk utrustning som åhörare har med sig i rättsalen och som kan störa ordningen eller användas för att ta bilder ska vara avstängd och undanstoppad (5 kap. 9 d § RB). Av förarbetena till bestämmelsen framgår att regleringen omfattar de allra flesta mobiltelefoner, surfplattor och bärbara datorer liksom s.k. smarta klockor, glasögon, pennor och andra liknande smarta föremål (prop. 2018/19:81 s. 87). Om det finns skäl för det får rättens ordförande besluta om undantag.

Beviskravet i brottmål

Enligt 35 kap. 1 § RB ska rätten avgöra vad som är bevisat i målet efter en samvetsgrann prövning av allt som har förekommit. Bestämmelsen ger uttryck för principerna om fri bevisföring och fri bevisvärdering. Beviskravet i brottmål är enligt etablerad rättspraxis ”ställt utom rimligt tvivel” (se t.ex. NJA 1980 s. 725 och NJA 1996 s. 176). För en fällande dom i brottmål krävs alltså att domstolen genom den utredning som har lagts fram i målet finner att det är ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade har gjort sig skyldig till den gärning som ligger till grund för åtalet.

Tidigare riksdagsbehandling

En motion om att införa en s.k. domarkappa för domare behandlades av utskottet i betänkande 2012/13:JuU1. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom förslaget och avstyrkte därför motionen (s. 64). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2012/13:124).

Ett motionsyrkande om att se över tolkningen av beviskravet ”ställt utom rimligt tvivel” behandlades av utskottet i betänkande 2018/19:JuU12. Utskottet konstaterade att beviskravet har fastställts genom praxis och såg ingen anledning att ändra på den ordning som gäller (s. 53 f.). Motionsyrkandet avstyrktes, och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:169). Liknande yrkanden behandlades även förenklat i betänkanterna 2019/20:JuU27 och 2020/21:JuU25.

Utskottets ställningstagande

Den 1 juli 2019 genomfördes vissa lagändringar om stärkt ordning och säkerhet i domstol som syftar till att domstolarna ska vara trygga och säkra miljöer för alla som vistas i deras lokaler. Lagändringarna innebar bl.a. utökade möjligheter att utvisa parter och åhörare från rättsalarna och att elektronisk utrustning som åhörare har med sig som huvudregel ska vara avstängd och undanstoppad. Mot den bakgrunden finner utskottet inte skäl att ställa sig bakom det som anförs i motionerna 2023/24:1141 (M) yrkande 1 och

2023/24:2669 (MP) yrkande 36 om störande av ordningen i rättssalar. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt ett motionsyrkande om att införa en särskild dräkt för domare. Utskottet ser inte heller nu något skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande och avstyrker därför motion 2023/24:93 (KD).

Utskottet vidhåller även sin tidigare uppfattning om beviskravet i brottmål och är således inte berett att ställa sig bakom förslaget i motion 2023/24:739 (M). Motionen avstyrks.

Rättsliga biträden, rättshjälp m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillsyn över advokatväsendet, förordnande av en offentlig försvarare och rättshjälp.

Jämför reservation 9 (MP).

Motionerna

Tillsyn över advokatväsendet

I motion 2023/24:1145 av Boriana Åberg (M) föreslås att regeringen ska överväga om tillsynen över Sveriges advokater ska utövas av en opartisk instans. Motionären framhåller att majoriteten av ledamöterna i Advokatsamfundets disciplinnämnd är advokater, vilket kan vara problematiskt när en advokat har brutit mot god advokatsed och ska tilldelas en disciplinär påföljd.

I motion 2023/24:92 av Cecilia Engström (KD) anförs att den danska motvarigheten till Advokatsamfundets disciplinnämnd har en annan sammansättning än den svenska och att Sverige bör införa en disciplinnämnd enligt dansk modell.

Förordnande av en offentlig försvarare

Boriana Åberg (M) anför i motion 2023/24:698 att regeringen bör överväga att utreda om offentliga försvarare ska lottas ut för att förhindra att advokater i sin yrkesutövning får kopplingar till den organiserade brottsligheten.

Rättshjälp

I partimotion 2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 144 efterfrågas en översyn av inkomsttaket för att få rättshjälp. I yrkande 155 begärs en utredning om hur rättshjälpssystemet kan göras mer generöst så att fler får möjlighet att söka upprättelse när de utsatts för diskriminering.

Bakgrund

Sveriges advokatsamfundets tillsynsverksamhet

Sveriges advokatsamfund bedriver enligt bestämmelser i 8 kap. rättegångsbalken (RB) tillsyn över advokatväsendet. Den främsta tillsynen utgörs av Advokatsamfundets disciplinnämnds granskningar och beslut. Disciplinnämndens uppdrag och sammansättning regleras i Advokatsamfundets stadgar.

Disciplinnämnden består av elva ledamöter: åtta advokater som väljs av Advokatsamfundets fullmäktige och tre offentliga representanter som utses av regeringen. Vanligen granskas ett ärende inledningsvis av en prövningsavdelning, och om avdelningen är enig om att någon disciplinär påföljd inte är påkallad, kan prövningsavdelningen direkt avgöra ärendet. I annat fall ska ärendet hänskjutas till disciplinnämnden. Nämnden kan både efter anmälningar och på eget initiativ pröva om en ledamot av Advokatsamfundet har brutit mot god advokatsed. Bestraffning sker genom de disciplinära påföljder som regleras i 8 kap. 7 och 7 a §§ RB. Justitiekanslern får begära att disciplinnämnden vidtar åtgärder mot en advokat som inte uppfyller sina skyldigheter och att styrelsen vidtar åtgärder mot den som inte längre är behörig att vara advokat (8 kap. 6 § andra stycket).

Den strängaste disciplinpåföljden är uteslutning ur Advokatsamfundet. Finns det inte skäl för uteslutning kan advokaten tilldelas en varning eller erinran. En advokat som tilldelas en varning får, om det finns särskilda skäl, även åläggas att betala en straffavgift till samfundet. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2024 höjdes avgiften från som lägst 1 000 och som högst 50 000 kronor till som lägst 10 000 och som högst 250 000 kronor (prop. 2022/23:135, bet. 2023/24:JuU3, rskr. 2023/24:21). Om det bedöms som tillräckligt får disciplinnämnden, i stället för att tilldela en advokat en erinran, göra ett uttalande om att advokatens åtgärd har varit felaktig eller olämplig.

Offentliga försvarare

Förutsättningarna för att en offentlig försvarare ska utses regleras i 21 kap. 3 a § RB. En offentlig försvarare ska på begäran utses för en person som är anhållen eller häktad. En offentlig försvarare ska också på begäran utses för den som är misstänkt för ett brott där det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader. Därutöver ska en offentlig försvarare utses om det är tveksamt vilken påföljd som ska väljas och det finns anledning att döma till någon annan påföljd än böter, villkorlig dom eller sådana påföljder i förening. Även utredningen om brottet kan göra att den misstänkte är i behov av en försvarare. Om det i övrigt finns särskilda skäl med hänsyn till den misstänktes personliga förhållanden eller till det som målet rör ska en offentlig försvarare också utses. Om en misstänkt inte har fyllt 18 år ska en offentlig försvarare utses oavsett vilket brott det är fråga om såvida det inte är uppenbart att den unge saknar behov av försvarare (24 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare).

En offentlig försvarare utses av rätten (21 kap. 4 § RB). Till offentlig försvarare ska en advokat som är lämplig för uppdraget utses. Om det finns särskilda skäl får någon annan lämplig person som har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domaranställning utses. Företrädesvis bör någon som brukar förekomma som rättegångsombud vid domstolen anlitas. Har den misstänkte föreslagit någon som är behörig för uppdraget ska han eller hon utses om det inte finns särskilda skäl mot det (21 kap. 5 § RB).

Rättshjälp

Rättshjälplagen (1996:1619) har till syfte att fungera som ett yttersta skyddsnät för den som inte kan få rättsligt bistånd på något annat sätt. Rättshjälp får beviljas i en rättslig angelägenhet om vissa förutsättningar är uppfyllda (2 §). Uttrycket rättslig angelägenhet markerar att rättshjälp inte begränsas till ärenden som handläggs inför domstolar eller andra myndigheter. Rättshjälp kan alltså ges även i utomprocessuella angelägenheter.

En grundläggande förutsättning för att rättshjälp ska beviljas är att den rättssökande behöver juridiskt biträde och att detta behov inte kan tillgodoses på något annat sätt (7 §). Som en allmän förutsättning gäller vidare att det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde samt omständigheterna i övrigt (8 §).

Rättshjälpen är subsidiär till rättsskyddet i privata försäkringar. Det innebär att den som har en rättsskydds försäkring eller något annat liknande rättsskydd inte får beviljas rättshjälp (9 § första stycket). Med uttrycket annat liknande rättsskydd avses t.ex. vissa former av rättslig hjälp av fackliga organisationer och andra intresseorganisationer. Den som inte har något rättsskydd, men som borde ha haft det med hänsyn till sitt försäkringsskydd i övrigt eller till sina ekonomiska och personliga förhållanden, får beviljas rättshjälp endast om det finns särskilda skäl (9 § andra stycket). Om det finns sådana särskilda skäl bedöms med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse för den rättssökande.

Rättshjälp kan beviljas för en fysisk person vars ekonomiska underlag inte överstiger 260 000 kronor. Det ekonomiska underlaget beräknas med hänsyn tagen till årsinkomst, försörjningsbörda, tillgångar och skulder enligt 38 § rättshjälplagen.

Biträdeskostnadsutredningen, som överlämnade sitt betänkande Rättvisans pris (SOU 2014:86) i december 2014, hade enligt sina direktiv bl.a. i uppdrag att överväga om inkomstgränsen för rättshjälp i någon mån borde justeras. Mot bakgrund av att den nuvarande inkomstgränsen har gällt sedan år 1999 föreslog utredningen att inkomstgränsen för att kunna få rättshjälp skulle höjas till 400 000 kronor. Regeringen har valt att inte gå vidare med utredningens förslag i den delen (se prop. 2017/18:86 s. 14).

I proposition 2023/24:46 föreslås att reglerna om återbetalningsskyldighet i brottmål ska skärpas. Under remissbehandlingen av den promemoria som ligger till grund för regeringens förslag uppmärksammades att inkomstgränsen

för rättshjälp har varit oförändrad under lång tid. Regeringen anger i propositionen att det kan finnas anledning att återkomma till frågan om ifall inkomstgränsen för rättshjälp bör höjas. Sådana överväganden kunde dock inte göras inom ramen för det aktuella lagstiftningsärendet.

Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering, som överlämnade sitt betänkande Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) i december 2016, övervägde möjligheten att föreslå särlösningar i rättshjälpssystemet för diskrimineringstvister. Utredningen gjorde bedömningen att rättshjälpssystemet inte bör innehålla några sådana särregler.

Utskottets ställningstagande

Det har enligt utskottet inte framkommit något som ger anledning för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden om tillsynen över advokatväsendet som efterfrågas i motionerna 2023/24:92 (KD) och 2023/24:1145 (M). Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet är vidare inte berett att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser som reglerar hur offentliga försvarare utses och avstyrker därför även motion 2023/24:698 (M).

Utskottet, som noterar att frågan om inkomstgränsen för rättshjälp nyligen har uppmärksamats av regeringen, finner inte heller skäl att ta något initiativ till en sådan översyn av reglerna om rättshjälp som föreslås i motion 2023/24:2669 (MP) yrkandena 144 och 155. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ca 40 motionsyrkanden med olika förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkandena 2022/23:JuU8 och 2022/23:JuU12. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av de nämnda betänkandena.

Reservationer

1. **Ökade möjligheter till kamerabevakning, punkt 1 (S)**

av Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S),
Mattias Vepsä (S) och Sanna Backeskog (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkandena 35 och 36.

Ställningstagande

Polisen och åklagarna har under de gångna åren fått fler och skarpare verktyg för att bättre kunna bekämpa gängkriminaliteten. Att polisen och hela rättsväsendet ligger i framkant med sina verktyg är helt centralt för att få stopp på gängens skjutningar, rån och andra grova brott och för att slå ut öppna drogscener i samhället. Mot den bakgrunden är det bl.a. viktigt att utreda om det finns några hinder för att kunna använda kamerabevakning och ansiktsgenkänning på ett tillräckligt effektivt sätt. Polisen bör också få större tillgång till trafikkameror och kameror som används för trängselskatt och liknande, även i realtid. Vi ser därför positivt på att utredningen om att förbättra polisens möjlighet till kamerabevakning snart ska presentera sina förslag. Vi menar att det är viktigt att regeringen därefter ser till att frågan bereds vidare inom Regeringskansliet på ett effektivt sätt.

2. **Polisens användning av drönare, punkt 2 (V)**

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 8.

Ställningstagande

Jag anser att drönarbevakning i brottsförebyggande syfte är problematiskt vid allmänna sammankomster där människor använder sig av sina grundlagsskyddade rättigheter som demonstrationsfrihet och yttrandefrihet. Den fria åsiktsbildningen kräver att enskilda kan demonstrera, agera och fritt utbyta tankar, idéer och åsikter. Enligt regeringsformen får ingen svensk medborgare utan samtycke antecknas i ett allmänt register enbart på grund av sin politiska åskådning. Men enbart människors upplevelse av att det finns en risk för att de är övervakade eller registrerade kan inverka negativt på den fria åsiktsbildningen. Jag vill därför att ett krav på tillstånd från Integritetsskyddsmyndigheten ska återinföras i fråga om polisens användning av drönare vid allmänna sammankomster där människor utnyttjar sina grundlagsskyddade rättigheter. Drönare bör inte användas slentrianmässigt vid sådana sammankomster utan enbart om någon form av ordningsstörning eller brott faktiskt begås eller om det finns ett reellt hot. Även när ett ingripande är nödvändigt måste övervakningen begränsas till den eller de som begår brotten och inte täcka övriga, fredliga, demonstranter. Vidare bör besluten om drönanvändning vara tydligt tidsmässigt och platsmässigt avgränsade. Det bör inte vara möjligt att drönarbevaka ett så stort område som en hel stadsdel under en hel dag, särskilt inte i samband med en allmän sammankomst.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att ett krav på tillstånd återinförs för polisens användning av drönare vid allmänna sammankomster.

3. Trafiksäkerhetskameror, punkt 3 (MP)

av Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2709 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Staten i form av Trafikverket har befogenhet att sätta upp automatiska fartkameror och kan på så vis övervaka de statliga vägarna utan att fysiska poliser är på plats. Kommunerna har inte denna rätt. Formellt kan kommunerna köpa in kameror och sätta upp dem, men de kan inte få bilderna granskade och fortkörarna lagförda. Det saknas en överföring mellan kommunerna och polisen. Trafikverket, som i princip har monopol på fartkameror, är mycket restriktivt med spridandet av kameror på andra vägar än sina egna och har som

grundregel att avvisa kameror på tätortsgator. Kommunerna bör därför ges en egen rätt att sätta upp fartkameror och få bilderna granskade av polisen. Om det behövs ett ekonomiskt tillskott till polisen för detta ska kommunerna ges möjlighet att medfinansiera polisens hantering av fortkörningsbilder.

4. Hemliga tvångsmedel, punkt 4 (MP)

av Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkandena 30, 151 och 152.

Ställningstagande

Bättre möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, även i preventivt syfte, är starkt efterfrågat av de brottsbekämpande myndigheterna och bedöms som avgörande för att bekämpa de kriminella nätverken. En ökad förmåga att förhindra och utreda allvarliga våldsbrott och lagföra gärningspersoner är viktigt både för den allmänna tryggheten i samhället och för att ge brottsoffer upprättelse. Det är samtidigt av största vikt att både ny lagreglering och myndigheternas tillämpning av reglerna uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet och respekt för den personliga integriteten.

Den 1 oktober 2023 trädde lagändringar i kraft som gör det möjligt för brottsbekämpande myndigheter att mer effektivt bekämpa brott med hjälp av preventiva tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel måste alltid stå i rimlig proportion till ingreppet i den personliga integriteten. Jag vill därför understryka vikten av att regeringen genom regelbunden utvärdering säkerställer att lagen tillämpas på ett rättssäkert och proportionerligt sätt. Det är också viktigt att regeringen säkerställer att all ny lagstiftning om hemliga tvångsmedel möter högt ställda krav på rättssäkerhet.

Mot bakgrund av att det på senare år har gjorts flera ändringar i den straffrättsliga lagstiftningen och att myndigheterna har fått fler och starkare befogenheter att utreda brott, t.ex. genom hemliga tvångsmedel, bör regeringen också regelbundet utvärdera de ingrepp i den personliga integriteten som den straffrättsliga lagstiftningen har inneburit, i syfte att få en helhetsbild. Det kan vara befogat och väl motiverat att öka rättsväsendets möjligheter att lagföra brott, men de ingrepp som görs behöver vara nödvändiga, effektiva och proportionerliga.

5. Häktningstider m.m., punkt 5 (V)

av Gudrun Nordborg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2023/24:436 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkandena 9 och 10.

Ställningstagande

Antalet häktningar som avslutades under 2021 uppgick enligt statistik från Kriminalvården till drygt 9 900, en minskning med nästan 700 jämfört med 2020. De genomsnittliga häktningstiderna ökade dock från 69 dagar 2020 till 78 dagar 2021. Vid nästan tre fjärdedelar av de avslutade häktningarna under 2021 fanns beslut om någon restriktion när klienterna påbörjade sin häktning. Av de klienter som satt häktade i minst ett halvår hade 32 procent någon restriktion efter sex månader. Trots att antalet klienter med restriktioner vid påbörjad häktning har minskat jämfört med föregående år har andelen klienter med restriktioner ökat något. Den ökade andelen beror på att färre häktningar har avslutats. Även andelen häktade med restriktioner efter en månads häktning och efter ett halvårs häktning ökade under 2021 jämfört med 2020, medan andelen med någon restriktion efter ett års häktning minskade.

Enligt min uppfattning finns det mycket som tyder på att de lagändringar som syftade till att begränsa häktningstiderna och leda till en mer rättssäker hantering inte har fått tillräckligt genomslag. Vidare förefaller det som om restriktioner fortfarande tillämpas slentrianmässigt. Mot den bakgrunden bör regeringen tillsätta en utredning i syfte att se över hur häktningstider, isolering och användande av restriktioner kan minskas.

Den senaste lagändringen innebär vidare att barn under 18 år som är häktade numera har rätt att vistas med personal eller någon annan i minst fyra timmar varje dag. Isolering är emellertid mycket skadligt även för personer över 18 år. I syfte att humanisera häktningstiden bör därför alla personer som är frihetsberövade ges möjlighet till kontakt med andra människor i större utsträckning än vad som sker i dag. En lagstadgad rätt till mänsklig kontakt en viss tid varje dag bör därför införas även för personer över 18 år. Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ge alla häktade personer en sådan rätt.

6. Alternativ till häktning, punkt 6 (MP)

av Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 121.

Ställningstagande

Kriminalvården har lyft behovet av att införa hemarrest och områdesarrest som alternativ till häktning, i enlighet med förslagen i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Införandet av dessa nya alternativ till häktning kan antas minska antalet personer som behöver uppta häktesplatser, något som är mycket angeläget, inte minst i ljuset av Tidöavtalets förslag. Som Kriminalvården har fört fram ligger det både i den enskildes och i samhällets intresse att utöka möjligheten för en brottsmisstänkt att under utredningstiden behålla bostad, lön, arbete och den dagliga kontakten med familj och nära vänner. Jag anser att regeringen bör gå vidare med utredningens förslag.

7. Sekretess för häktningsbeslut, punkt 7 (MP)

av Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 35.

Ställningstagande

I Sverige råder en viktig huvudregel om att så mycket som möjligt ska vara offentligt. Det är därför mycket ovanligt att häktade personers personuppgifter sekretessbeläggs, även om det förekommer. Verksamma åklagare har föreslagit att det bör införas en möjlighet att sekretessbelägga häktningsbeslut i utevero vid grova brott för att öka chanserna att lagföra misstänkta gärningspersoner. Jag anser att det finns anledning att se över den frågan, samtidigt som en noggrann avvägning måste göras mot offentlighetsprincipen och intresset av transparens.

8. Ordning och säkerhet i domstol, punkt 8 (MP)

av Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 36 och
avslår motionerna
2023/24:93 av Cecilia Engström (KD) och
2023/24:1141 av Boriana Åberg (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Vid rättegångar i brottmål som rör grov organiserad brottslighet förekommer ofta beteenden som kan uppfattas som störande och som skapar otrygghet för de som närvarar. Regeringen bör därför utreda om tröskeln för att bli avvisad från en rättssal kan sänkas, i syfte att skapa mer ordning och reda i rättssalen. I en sådan utredning bör även intresset av offentlighet och insyn i rättsprocessen beaktas.

9. Rättshjälp, punkt 12 (MP)

av Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkandena 144 och 155.

Ställningstagande

Alla ska kunna få sina rättigheter i en domstolsprocess tillgodosedda, oavsett storlek på plånboken. Inkomsttaket för rättshjälp har inte höjts sedan slutet av 1990-talet, och den som tjänar över 260 000 kronor om året kan inte få rättshjälp. Detta innebär att många som behöver juridiskt stöd för att ta till vara sina rättigheter inte får det. Mot den bakgrunden bör regeringen se över inkomsttaket för rättshjälp. Regeringen bör även tillsätta en utredning om hur

rättshjälpssystemet kan göras mer generöst så att fler får möjlighet att söka upprättelse när de har utsatts för diskriminering.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:44 av Per Söderlund och Eric Palmqvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda rättshjälp vid tvist gentemot det allmänna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:51 av Dennis Dioukarev m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning avseende kroppskameror och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:92 av Cecilia Engström (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör införa en disciplinnämnd enligt dansk modell och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:93 av Cecilia Engström (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ämbetsdräkt för domare och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:309 av Martin Melin och Lina Nordquist (båda L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av rättegångsbalkens tidsbegränsning för husrannsakan (28 kap. 6 §) och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:436 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över hur häktningstider, isolering och användande av restriktioner kan minskas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ge alla häktade personer lagstadgad rätt till mänsklig kontakt en viss tid varje dag och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag som innebär att krav på

tillstånd ska återinföras vid polisens användning av drönare vid allmänna sammankomster och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:449 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om modernisering av häktesförhandlingar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:451 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökat vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:698 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att utreda om de offentliga försvararna vid brottmål ska lottas ut och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:715 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn i syfte att återfallsförbrytare som klassas som yrkeskriminella som regel ska anses skyldiga att betala för sin offentliga försvarare och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:739 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över tolkningen av beviskravet ”ställt utom rimligt tvivel” och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1141 av Boriana Åberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda förekomsten av mobiltelefoner och annan elektronisk utrustning som kan användas för att ta bilder i rättsalen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om fängelsestraff ska kunna aktualiseras för ordningsstörningar i rättsalen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1145 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att tillsynen över Sveriges advokater ska utövas av en opartisk instans och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1151 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett intyg som möjliggör förenklad delgivning ska gälla längre tid än i dag och för flera mål under den tiden samt att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1165 av Staffan Eklöf (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förslag till ändrade regler för rättsprocessen som resulterar i att det blir svårare för den som är misstänkt för ett brott att påverka utfallet genom att fabricera en berättelse och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att ta bort omedelbarhetsprincipen och därmed i större utsträckning värdesätta det som framkommit i förundersökningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta utreda om de delar av förundersökningsmaterialet avseende teknisk bevisning som inte tas upp i stämningsansökan inte behöver tillgängliggöras för den åtalade före huvudförhandlingen samt kan åberopas av åklagaren under huvudförhandlingen i de fall denna tekniska bevisning uppenbart motsäger den åtalades utsaga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1210 av Alireza Akhondi (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man bör se över möjligheten att avskaffa systemet med politiskt tillsatta nämndemän i våra domstolar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1504 av Ingela Nylund Watz (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utöka antalet hyresnämnder för att förkorta handläggningstiderna och därmed snabbare stävja olovlig andrahandsuthyrning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1628 av Niels Paarup-Petersen (C):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 20 a § polislagen och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringar i reglerna för vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett nytt förfarande för offentlighetsprincipen i fråga om förundersökningar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1678 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för tillgång till målsägandebiträde i hovrätten för att säkerställa att brottsoffers rättigheter tillgodoses och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1701 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förundersökningssekretess och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2220 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att tillåta dold egendomsbevakning som ett steg för ökad trygghet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2233 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning om legala och ekonomiska förutsättningar vad gäller rätt till ersättning för enskilds rättegångskostnader vid rätt mot myndighet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2481 av Martina Johansson m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta bort avgiften för ansökan om skilsmässa och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2484 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätten till målsägandebiträden i överrätt och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2490 av Malin Björk m.fl. (C):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av nämndemannasystemet för att minska det politiska inflytandet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2637 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avsevärt korta handläggningstiderna i hyresnämnderna avseende olovlig andrahandsuthyrning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2640 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka hela rättskedjan och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om snabbare lagföring och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur polisen ska få större tillgång till trafikkameror och kameror för bl.a. trängselskatt, även i realtid, och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hinder för kamerabevakning och arbete med ansiktigenkänning och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personlig integritet och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminellas tillgångar ska kunna beslagtogs även utan koppling till ett specifikt brott och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka gränsen för häktningspresumtion till ett år och sex månader och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2664 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP):

85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel samt genom regelbunden utvärdering säkerställa att tillämpningen sker rättssäkert och proportionerligt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur fler kan omfattas av vittnesskyddsprogram och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över ytterligare förändringar av omedelbarhetsprincipen och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en möjlighet att sekretessbelägga häktningsbeslut i uteläge vid grova brott och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om tröskeln för att bli avvisad från en rättsal kan sänkas och tillkännager detta för regeringen.

50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna att förverka brottsvinster och tillkännager detta för regeringen.
81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
121. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa hemarrest och områdesarrest som alternativ till häktning och tillkännager detta för regeringen.
142. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheten för brottsutsatta att få målsägandebiträde och tillkännager detta för regeringen.
144. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över inkomstskatt för att få rättshjälp och tillkännager detta för regeringen.
151. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ny lagstiftning om hemliga tvångsmedel alltid ska möta högt ställda krav på rättssäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
152. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en regelbunden utvärdering av de ingrepp i den personliga integriteten som den straffrättsliga lagstiftningen innebär och tillkännager detta för regeringen.
155. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur rättshjälpssystemet kan göras mer generöst och tillkännager detta för regeringen.
178. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera nämndemannasystemet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2709 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommunerna rätten att sätta upp egna hastighetskameror och integrera dem i polisens system och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommunerna rätt att delfinansiera polisens administration av fortkörningsbilder och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2734 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjlighet till kameraövervakning för den enskilda bonden och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
13. Motioner som bereds förenklat		
2023/24:44	Per Söderlund och Eric Palmqvist (båda SD)	
2023/24:51	Dennis Dioukarev m.fl. (SD)	
2023/24:309	Martin Melin och Lina Nordquist (båda L)	
2023/24:449	Richard Jomshof m.fl. (SD)	7
2023/24:451	Richard Jomshof m.fl. (SD)	
2023/24:715	Markus Wiechel (SD)	
2023/24:1141	Boriana Åberg (M)	2
2023/24:1151	Staffan Eklöf (SD)	
2023/24:1165	Staffan Eklöf (SD)	1–3
2023/24:1210	Alireza Akhondi (C)	
2023/24:1504	Ingela Nylund Watz (S)	
2023/24:1628	Niels Paarup-Petersen (C)	16, 17 och 19
2023/24:1678	Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S)	6
2023/24:1701	Eva Lindh m.fl. (S)	
2023/24:2220	Ann-Sofie Lifvenhage (M)	
2023/24:2233	Mats Green (M)	
2023/24:2481	Martina Johansson m.fl. (C)	2
2023/24:2484	Ulrika Liljeberg m.fl. (C)	5
2023/24:2490	Malin Björk m.fl. (C)	10
2023/24:2637	Jennie Nilsson m.fl. (S)	36
2023/24:2640	Ardalan Shekarabi m.fl. (S)	16, 32, 38, 45 och 52
2023/24:2664	Janine Alm Ericson m.fl. (MP)	85
2023/24:2669	Märta Stenevi m.fl. (MP)	31, 34, 50, 81, 142 och 178
2023/24:2734	Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C)	3